

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทนี้เป็นการสรุปการวิจัยทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการวิจัย
วิธีดำเนินการวิจัย และผลของการวิจัย ในตอนท้ายจะมีอภิปรายและข้อเสนอแนะบางประการ
เกี่ยวกับการวิจัยนี้ทั้งหมด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานและประสบการณ์ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาภาระของหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติงาน ของหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียน
ประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ได้นำโครงการวิจัยเป็นกรณีใหญ่ และหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนสังกัด
กรมสามัญศึกษาและสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงคัดเลือกนครและชนบท จำนวนทั้งสิ้น
57 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 36 โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วน
จังหวัด 21 โรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาทั้งสิ้น 289 คน สังกัดกรมสามัญศึกษา 203 คน สังกัด
องค์การบริหารส่วนจังหวัด 86 คน ครูใหญ่รวมทั้งสิ้น 57 คน สังกัดกรมสามัญศึกษา 36 คน
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 21 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ตอนที่ 1 เป็นแบบเปิดโอกาสให้ตอบโดยเสรี (Open end) และในตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้ทำไปทดสอบกับครูใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียน 5 แห่ง จำนวน 34 คน เป็นครูใหญ่ 5 คน หัวหน้าหมวดวิชา 29 คน หลังจากนั้นได้นำมาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อ มูลปรากฏว่าในตอนที่ 1 มีสภาพของแบบสอบถามก่อนทดลอง 92 ข้อ เมื่อตัดเรื่องแล้วเหลือ 72 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 75

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามตามตนเอง จำนวนแบบสอบถามที่แจก 346 ฉบับ ได้รับคืน 332 ฉบับ (95.95 %) ได้รับคืนจากครูใหญ่ 55 คน คิดเป็นร้อยละ 96.49 หัวหน้าหมวดวิชา ได้รับคืน 277 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.85

การวิเคราะห์ของตอนที่ 1 ใช้วิธีหาค่าร้อยละและเปรียบเทียบสภาพของหัวหน้าหมวดวิชาและของครูใหญ่ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยเสนอข้อมูลเป็นตาราง

ในตอนที่ 2 เกี่ยวกับการปฏิบัติในงานในหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชา เสนอเป็นตารางโดยแสดงการร้อยละ และทดสอบความแตกต่างของความถี่เห็นระหว่างหัวหน้าหมวดและครูใหญ่ โดยใช้ค่าไคสแควร์

ในตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานของหัวหน้าหมวดวิชา เสนอข้อมูลเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละและเรียงอันดับความสำคัญของปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานประสบการณ์ของหัวหน้าหมวดวิชา บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา และการศึกษาต่อ อุตสาหกรรม และข้อถกเถียงในการปฏิบัติกิจงานของหัวหน้าหมวดวิชา ผลสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ก. พื้นฐานและประสบการณ์ของหัวหน้าหมวดวิชา

1. ระยะเวลาของการทำงาน

การทำงานในหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาของครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนมากมีระยะเวลาระหว่าง 1 - 3 ปี ส่วนระยะเวลาที่ลาหน้าที่ครูใหญ่ โดยเฉลี่ยแล้ว ครูใหญ่ที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดำรงตำแหน่งนี้มานานกว่าครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา คือระยะเวลาโดยเฉลี่ยของครูใหญ่ที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเท่ากับ 12 ปี และของครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษาเท่ากับ 9 ปี

2. อายุ

เกี่ยวกับอายุของหัวหน้าหมวดวิชา โดยเฉลี่ยแล้ว หัวหน้าหมวดวิชาทั้งสองสังกัดมีอายุใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ 34 ปี เมื่อพิจารณาอายุของครูใหญ่ ปรากฏว่าอายุของครูใหญ่ที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 44 ปี และของครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษาเท่ากับ 42 ปี

3. วุฒิ

ในการวิเคราะห์วุฒิของหัวหน้าหมวดวิชาและของครูใหญ่ ปรากฏว่าวุฒิทางการศึกษาระดับสูงที่สุดของครูใหญ่ คือ ปริญญาโท และวุฒิสามัญคือ ประกาศนียบัตรทางการศึกษา ส่วนวุฒิของหัวหน้าหมวดวิชาสูงสุดคือ ปริญญาตรี และสามัญคือ ประกาศนียบัตรทางการศึกษา

ครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 54.20 ที่มีวุฒิปริญญาตรี สำหรับครูใหญ่ที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 30.00 และอีกร้อยละ 35.00 มีวุฒิปริญญาโท มีผลคือเป็นผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรทางการศึกษา และมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับปริญญาโท

นำครูผู้สอนมาสอนวิชาซึ่งมีสังกัดกรมสามัญศึกษาและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนมากได้รับอนุญาตทางการศึกษา

4. จำนวนชั่วโมงที่ทำการสอน

ผลจากการวิเคราะห์ชั่วโมงที่ทำการสอนของหัวหน้าหมวดวิชา ปรากฏว่า ครูที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด สอนโดยเฉลี่ย 22 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ และชั่วโมงที่ทำการสอนของครูที่สังกัดกรมสามัญศึกษา เท่ากับ 19 ชั่วโมง โดยเฉลี่ย แสดงให้เห็นว่าครูหัวหน้าหมวดวิชาที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีจำนวนชั่วโมงสอนมากกว่าผู้ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา

5. วิชาที่เข้ารับการอบรม

ในการเข้ารับการอบรมปรากฏว่า วิชาที่หัวหน้าหมวดวิชาเข้าอบรมมากที่สุดคือ วิชาสอนวิชาเฉพาะ รองลงมาได้แก่วิชาการบริหารโรงเรียน ส่วนวิชาที่ครูใหญ่เข้ารับการอบรมมากที่สุดคือ การบริหารโรงเรียน รองลงมาได้แก่ วิชาลูกเสือหรือยุวกาชาด วิชาสอนวิชาเฉพาะ และการวัดผล

ข. บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและปฏิบัติจริงของหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนประถมศึกษานี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กับโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเคยแสดงความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครูใหญ่ โดยใช้ทาลายแก้ว ความชัดเจนและความสอดคล้องกันระหว่างความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชา สรุปได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 35

ตารางที่ 35

สรุปความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและคณาจารย์ เกี่ยวกับคุณภาพของหัวหน้าหมวดวิชา

ลักษณะงาน	จำนวน บทบาท	จำนวนเมตริกที่ซัดแย้งกัน		จำนวนเมตริกที่สอดคล้องกัน		ความถี่โดยเฉลี่ย	
		คณาจารย์	คณาจารย์	คณาจารย์	คณาจารย์	คณาจารย์	คณาจารย์
1. การเสริมผลการสอนเปิดภาคเรียน	7	1	1	6	6	พอใช้	พอใช้
2. งานด้านนิเทศการสอน	8	-	-	8	8	ไม่ใช้	ไม่ใช้
3. การควบคุมการสอน	3	-	-	3	3	พอใช้	พอใช้
4. การจัดทำคู่มือและภาระ บริการ	12	2	-	10	12	พอใช้	ไม่ใช้
5. การอบรม และเผยแพร่สิ่ง การวิจัยของนักวิจัย	9	3	-	6	9	ไม่ใช้	พอใช้
6. การวิจัยของนักเรียน	10	-	1	10	9	ดี	พอใช้
7. งานด้านวิชาการ	6	-	1	6	5	พอใช้	พอใช้
8. การประเมินผลครู	4	2	-	2	4	ไม่ใช้	ไม่ใช้
9. การส่งเสริมคณาจารย์	4	1	-	3	4	พอใช้	ไม่ใช้
10. การบริหารงานบุคคล	9	-	3	9	6	พอใช้	พอใช้
รวมทั้งสิ้น	72	9	6	63	66	พอใช้ ⁺	พอใช้ ⁻

หมายเหตุ : ดี = ปฏิบัติ 75 - 100 %

ไม่ใช้ = ปฏิบัติต่ำกว่า 50 %

พอใช้ = ปฏิบัติ 50 - 74 %

[พอใช้⁺ = ปฏิบัติสูงกว่า 60 %
พอใช้⁻ = ปฏิบัติต่ำกว่า 60 %]

จากตารางที่ 35 พบว่าจะสรุปความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ เกี่ยวกับผลการของหัวหน้าหมวดวิชา ได้ดังนี้

1. การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน

ความพึงพอใจของหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่เกี่ยวกับงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชา โดยสรุปแล้วไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ความรับผิดชอบในด้านนี้ 7 ประการ มีเพียง 1 ประการเท่านั้น ที่หัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ทั้ง 2 สังกัด ก่อ ซึ่งกัตถกรรมสาขาศึกษาถึงกับสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เห็นชัดแย้งกัน ได้แก่ข้อที่ 6 ประการนี้ ทั้ง 2 ฝ่าย มีความเห็นสอดคล้องกัน และการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาทั้ง 2 สังกัด อยู่ในเกณฑ์ "พอใช้"

2. งานภายในเขตการสอน

หัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ทั้ง 2 สังกัด มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานภายในเขตการสอน ทั้ง 8 ประการ ของหัวหน้าหมวดวิชา และการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาทั้ง 2 สังกัด อยู่ในเกณฑ์ "ไม่ดี" แสดงว่า หัวหน้าหมวดวิชาจะต้องปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านนี้ให้ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน

3. การควบคุมการสอน

ทั้งนี้ความรับผิดชอบด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาทั้ง 3 ประการ ปรากฏว่าหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่ ทั้ง 2 สังกัด ต่างเห็นสอดคล้องกันทุกประการ และการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาทั้ง 2 สังกัด อยู่ในเกณฑ์ "พอใช้"

4. การจัดหาอุปกรณ์และการให้บริการ

ความพึงพอใจของหัวหน้าหมวดวิชาและครูใหญ่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการจัดหาอุปกรณ์ และการให้บริการของหัวหน้าหมวดวิชา 12 ประการ ปรากฏว่า หัวหน้าหมวดวิชาทั้งครูใหญ่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีความเห็นชัดแย้งกันเพียง 2 ประการ ส่วนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ชัดแย้งกันเลย ผลการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" ส่วนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้อยู่ในเกณฑ์ "ไม่ดี" แสดงว่า จะต้องมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหมวดวิชาอีก

5. การอบรม แนวทาง และส่งเสริมการวิจัยของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยมีโครงการเกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิตปริญญาโท ๑ โครงการ ปรากฏว่า นิสิตปริญญาโทที่ศึกษาปริญญาโทที่โรงเรียนศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๓ โครงการ ส่วนสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น เห็นสอดคล้องของกันและกันทุกประการ การปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิต มหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "ไม่ดี" ยังจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน ด้านนี้ อีก ส่วนนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้"

6. การวัดผลนักศึกษา

นิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด มีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพียง ๑ โครงการ ในจำนวน ทั้งหมด 10 โครงการ ส่วนสังกัดกรมสามัญศึกษาเห็นว่าการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "ดี" ซึ่งเป็นงานเพียงด้านเดียวเท่านั้นที่ปฏิบัติได้ไปในเกณฑ์ ส่วนโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด การปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้"

7. งานด้านวิชาการ

งานด้านนี้เพียง ๑ โครงการ ใน 6 โครงการ ที่นิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดเห็นสอดคล้องกัน ส่วนโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดเห็นสอดคล้องกันทุกประการ ผลการปฏิบัติงานด้านนี้ของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด ๒ สังกัด อยู่ในเกณฑ์ "พอใช้"

8. การประเมินผลครู

นิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดเห็นสอดคล้องกัน 2 โครงการ ใน 4 โครงการ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดเห็นว่าการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด "ไม่ดี" ถึงการปฏิบัติงานด้านงานวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด 2 สังกัด อยู่ในเกณฑ์ "ไม่ดี" ถึงการปฏิบัติงานต่ำกว่า 50 % ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันอีก

9. การส่งเสริมวิทยานิพนธ์ของนิสิต

เพื่อเตรียมความพร้อมความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในจังหวัด

กรมสามัญศึกษา มีความเห็นขัดแย้งกันเพียง 1 ประการ ใน 4 ประการ ส่วนโรงเรียนในสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปรากฏว่าไม่ขัดแย้งกันเลย และผลการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้า หน่วยงานวิชาโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ใต้งานนี้

10. การบริหารงานบุคคล

บทบาทการบริหารงานบุคคลของหัวหน้าหน่วยงานวิชาปรากฏว่า ความคิดเห็น ของหัวหน้าหน่วยงานวิชาและครูใหญ่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความเห็นขัดแย้งกัน 3 ประการ ใน 9 ประการ ส่วนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันหมด เมื่อพิจารณาผลการปฏิบัติงานด้านนี้ของหัวหน้าหน่วยงานวิชาอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" ซึ่ง 2 สังกัด

สรุปแล้ว ความคิดเห็นรองหัวหน้าหน่วยงานวิชาและครูใหญ่เกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้า หน่วยงานวิชา 72 ประการ หัวหน้าหน่วยงานวิชาที่ครูใหญ่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีความเห็น ขัดแย้งกันเพียง 9 ประการ ส่วนโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความเห็นขัดแย้ง กัน 6 ประการ ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วการปฏิบัติงานในหน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานวิชาโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" คือปฏิบัติมากกว่า 60 % ขึ้นไป ส่วนโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ "พอใช้" คือปฏิบัติต่ำกว่า 60 % แต่สูงกว่า 50 %

ค. ปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยงานวิชาตามความคิดเห็น ของหัวหน้าหน่วยงานวิชาและครูใหญ่

1. ปัญหา

1.1 ตามความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยงานวิชา ปรากฏว่า สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญ คือ หัวหน้าหน่วยงานวิชาทำการสอนมากเกินไปจนไม่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติ งานในหน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานวิชาให้ได้

ปีการศึกษาถัดไปพร้อมกับปีการศึกษาถัดไปคือ วิทยาลัยมหาวิทยาลัยไม่มีคุณสมบัตินี้
เหมาะสม เพราะการแต่งตั้งวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นผู้นำ และวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
จากความรู้ที่มีของและจากบุคคลที่จัดการ เป็นผู้นำ

1.2 ตามความถี่เป็นของวิทยาลัยมหาวิทยาลัย สิ่งนี้เป็นปัญหาในการปฏิบัติงาน
ในหน้าที่มากที่สุดคือ มีจำนวนชั่วโมงสอนมากจนทำให้ไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่วิทยาลัย
มหาวิทยาลัยได้ ปัญหาข้อนี้ทั้งสองดังที่กล่าวไว้เป็นอันดับแรก มีผลการของผลตามความถี่เป็น
ของครูที่สังกัดกรมสามัญศึกษาคือ เกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางสภาพสังคมของเด็ก และครูในวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยไม่มีความชำนาญในการสอน ส่วนผลการของผลตามความถี่เป็นของครูที่สังกัดองค์การบริ
หารส่วนจังหวัด คือ ในหนึ่งปีระยะเวลาและเวลาในการจัดหลักสูตรการสอนเพียงพอ

2. ข้อเสนอนี้ในการปฏิบัติงานของวิทยาลัยมหาวิทยาลัย

2.1 ข้อเสนอนี้ของครูใหญ่ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา คือ วิทยาลัยมหาวิทยาลัย
ควรมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอ ควรได้เข้าร่วมการฝึกอบรมและให้ชั่วโมงสอนลดน้อย
ลง เพื่อจะได้มีเวลาปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียน และความถี่เป็นของครูใหญ่ที่สังกัดองค์
การบริหารส่วนจังหวัดเดียวว่า วิทยาลัยมหาวิทยาลัยควรมีได้มีการประชุมและกันอยู่เสมอ ได้มีการเข้าร่วม
การอบรมบ้าง ในค่ายการสอนที่ควรจัดหาครูมาทำการสอนให้เพียงพอ

2.1 สำหรับข้อเสนอนี้ของวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่
นั้น คือ ควรมีการจัดอบรมหรือส่งมาวิทยาลัยมหาวิทยาลัย จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงาน ข้อเสนอนี้
ครูทั้งสองสังกัดได้เสนอไว้เป็นอันดับแรก อันดับรองลงมาได้แก่วิทยาลัยมหาวิทยาลัยควรมีเวลาปฏิบัติ
งานในหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ควรจัดห้องเฉพาะวิชา รวมทั้งห้องสมุดและโรงฝึกงาน

ข้อที่ ๖ รายงานและผลประเมิน

๑. เกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ มีข้อพิจารณาหลายประการ เช่น เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย หากใช้คะแนนครูในหมวดวิชาต่าง ๆ เป็นกลุ่มตัวอย่าง อาจจะทำให้ได้ผลที่คลาดเคลื่อนได้บ้าง เพราะคะแนนเป็นผลรวมของผู้ปฏิบัติงานภายใต้ชื่อกลุ่มวิชา หมวดวิชา อาจจะไม่มีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่า ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลการสอนของครู หมวดวิชา นั้น หากกำหนดค่าคะแนน (Weight) และนำมาหาค่าเฉลี่ย อาจจะไม่มองเห็นแนวความคิดเห็นเป็นกลุ่มก้อนและชัดเจนกว่าที่ได้

๒. เกี่ยวกับสมมติฐานของหัวหน้าหมวดวิชา นั้น ยังมีงานบางด้านที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น คือ หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ควรจะปรับปรุงงานในด้าน การนิเทศการสอน การอบรม และแนวและส่งเสริมวิทยะเรียน การประเมินผลงานของครู ด้าน หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น ควรปรับปรุงในด้าน การนิเทศ การสอน การจัดทำคู่มือและการให้บริการ การประเมินผลครู และการส่งเสริมครูในหมวดวิชา

๓. การแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชาควรคำนึงถึงความรู้และความสามารถเป็นประการสำคัญ หากมีผู้สมัครจริง ๆ ก็ควรจะแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชา เพื่อให้บุคคลใหม่ได้บรรจุเป็นข้าราชการชั้นโท โดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติในด้านอื่น หรือบางครั้งก็พิจารณาแต่งตั้งโดยคำนึงถึงวิทยะฐานะเจ้าพนักงาน เป็นประการสำคัญ เพื่อให้ได้หัวหน้าหมวดวิชาที่ไม่เหมาะสม และไม่มีผลสะท้อนไปถึงงานวิชาการของโรงเรียนเลย

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต

๑. ควรจะให้นักศึกษาระหว่างทางของหัวหน้าหมวดวิชาในระดัมนี้อะไรประเภทของสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนมัธยม สถานศึกษานอกหลักสูตร หรือโรงเรียนอาชีวศึกษา เป็นต้น

๒. ควรจะศึกษาบทบาทของหมวดวิชาต่าง ๆ เช่น หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาภาษาอังกฤษ หมวดวิชาคณิตศาสตร์ ฯลฯ เป็นต้น แล้วเปรียบเทียบว่าบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาเหล่านี้แตกต่างกันหรือไม่

3. ในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากจะศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงแล้ว (Actual Role) อาจจะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ของหัวหน้าหมวดวิชาด้วย